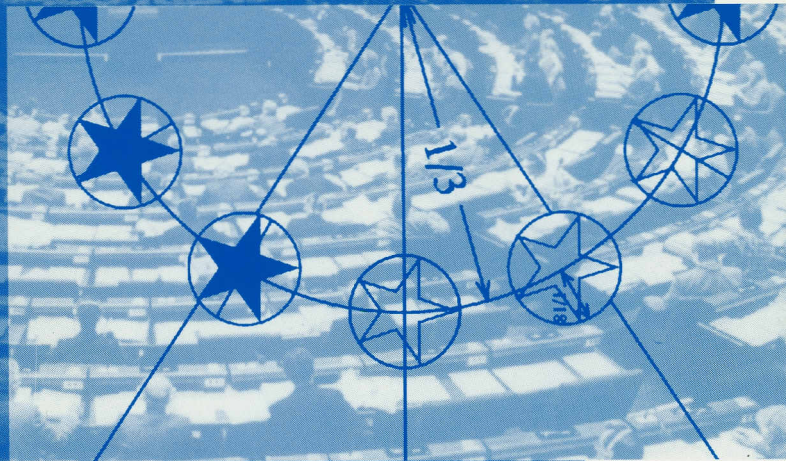

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

D66 voor een duurzaam, democratisch en open Europa

Verkiezingsprogramma D66
Europees Parlement 1994 - 1999

D66
DEMOCRATEN

**D66 voor
een duurzaam,
democratisch
en open Europa**

**Verkiezingsprogramma D66
Europees Parlement 1994 -1999**

December 1993

Landelijk Secretariaat D66
Noordwal 10
2513 EA Den Haag

Grafische vormgeving: Anker & Strijbos, Utrecht
Drukwerk: Brouwer Offset
Foto's: Dennis Sies (Foto pagina 18: Gerhardt van Roon)

Inhoud

Inleiding: waarom Europa?	5
I. Een hechtere politieke en economische integratie	7
II. Naar een duurzaam Europa	8
III. Een democratisch Europa	10
Naar een versterkt Europees Parlement	10
Besluitvorming dichterbij de burger	11
IV. Het Europese optreden naar buiten	13
Spreken met één stem: het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid	13
De centraaleuropese landen: van verre burens tot partners	14
Samenwerking met de ontwikkelingslanden	15
Het handelsbeleid: geen 'Fort Europa'	16
V. Een steeds grotere Europese Unie	17
VI. Europa: steeds meer een immigratiegebied	18
VII. Blijvende aandacht voor de interne markt	20
VIII. De landbouw: van interventies naar marktconform beleid	22
IX. Naar economische en monetaire eenheid	24
X. Sociaal beleid	26
XI. Het emancipatiebeleid	27
XII. Volksgezondheid	28
XIII. Cultuur en onderwijs: zowel eigenheid als samenwerking	29
XIV. De financiën van de Europese Unie	30

Inleiding: waarom Europa?

De Europese verkiezingen gaan niet alleen over Europa. Eigenlijk gaan ze ook gewoon over Nederland. Doordat we als Europeanen zo dicht bij elkaar wonen en voor allerlei zaken steeds meer op elkaar zijn aangewezen moeten we samen bouwen aan onze toekomst. Daarvoor zijn goed werkende Europese spelregels en instellingen nodig en een goede democratische controle. Europa was tweemaal de bron en het toneel van wereldoorlogen. De EU en de NAVO zijn opgericht om een herhaling daarvan voor altijd onmogelijk en ondenkbaar te maken.

Toch vinden op dit moment niet ver van de grenzen van de Europese Unie gewapende conflicten plaats van een ongehoorde wreedheid. De val van de communistische dictaturen in Centraal- en Oost-Europa heeft op de meeste plaatsen vrijheid gebracht en hoop op een betere toekomst. Het optimisme dat direct ontstond na de val van de Berlijnse muur heeft echter plaats gemaakt voor een meer realistische kijk op de werkelijkheid. Op enkele plaatsen, zoals in ex-Joegoslavië, heeft het verdwijnen van het oude regime weinig of geen vrijheid en wel veel ontwrichting gebracht. Een kwaadaardig nationalisme, dat risico's inhoudt voor de stabiliteit en de vrede, heeft in diverse landen de kop opgestoken. De meeste voormalig communistisch geregeerde landen hebben veel moeite met de overgang naar een markteconomie. Hun jonge democratieën zijn kwetsbaar. De Westeuropese landen kunnen op hun beurt niet lang immuun blijven voor de gevolgen van instabiliteit en economische neergang aan hun grenzen. Alleen door in Europees en Atlantisch verband samen te werken kunnen deze problemen effectief worden aangepakt. Het geleidelijk opbouwen van een slagvaardiger en democratischer Europese Unie is het beste middel om te voorkomen dat Europa terugvalt in de situatie van de eerste helft van deze eeuw, met zijn rivaliteit tussen de grote Europese lan-

den, nationalisme, spanningen en gewapende conflicten. Eind 1991 is in Maastricht een aanzet gegeven tot omvorming van de Europese Gemeenschap in de Europese Unie.

Maar de EU-landen blijven vaak te veel verdeeld over de manier waarop ze hun toekomstige Europa willen opbouwen. Soms zijn ze ook niet in staat tot het nemen van de noodzakelijke dagelijkse besluiten over politieke en economische kwesties. Het Europees milieubeleid en het streven naar duurzame ontwikkeling staan nog in de kinderschoenen. Daaruit blijkt dat, ondanks alle mooie officiële verklaringen over Europa, de Europese samenwerking in de praktijk eerder te weinig dan te veel voorrang krijgt in de nationale belangenafweging. De Westeuropese staten vertonen in hun nationale besluitvormingsprocessen symptomen van politieke aderverkalking en verstarving. In Nederland bijvoorbeeld wordt de verkering niet doorbroken omdat de Minister President niet de macht heeft de belangen van de diverse departementen tegen elkaar af te wegen en politiek knopen door te hakken. Ook in andere Europese landen vertoont de nationale politiek acute en latente crisisverschijnselen en draait het nationale politieke spektakel vaak uit op een demonstratie van onvermogen. Steeds duidelijker wordt in heel Europa dat de negentiende eeuwse politieke ideologieën geen goede leidraad meer zijn voor modern openbaar bestuur. De socialistische partijen maken in heel West-Europa een ongekennde neergang door. De conservatieve liberale partijen en de gevestigde christendemocratische partijen evenmin in staat de juiste oplossingen te vinden of door te voeren want hun politiek leidt tot aantasting van essentiële openbare voorzieningen en dreigt weer grote sociale tegenstellingen en tweeweg te brengen. Het onvermogen van de EU op bepaalde punten hangt samen met een nog groter onvermogen van de nationale

politiek. Veel burgers staan dan ook niet alleen kritisch tegenover Europa maar hebben ook hun belangstelling voor de nationale politiek verloren.

D66 probeert al jaren een frisse wind door de Nederlandse politiek te laten waaien. D66 pleit voor hervormingen die de burgers meer bij het bestuur van hun land en stad betrekken, bijvoorbeeld door hen meer directe invloed te geven op de keuze van de bestuurders (burgemeester, premier). Dit gaat echter ten koste van de macht van de gevestigde partijen die dit soort benoemingen liever achter gesloten deuren regelen. Op dezelfde manier nemen regeringen besluiten in Europa. Dit maakt de burgers eerder achterdochtig dan enthousiast, vooral wanneer er impopulaire besluiten moeten worden genomen. Sommige proberen deze onvrede uit te buiten en pleiten op deze gronden tegen verdergaande Europese integratie. D66 daarentegen erkent dat de EU een onmisbare hogere bestuurslaag is geworden en wil de burger daarop meer invloed geven. Daarvoor is bij regeringen en Europese instellingen allereerst een andere houding nodig. Daarnaast zullen op Europees niveau bestuurlijke hervormingen moeten worden doorgevoerd om het democratisch gehalte en de openbaarheid en toegankelijkheid van de besluitvorming te vergroten. Dit betekent onder meer versterking van de rechten van het Europees Parlement. Het Europees Parlement zou bijvoorbeeld de voorzitter van de Europese Commissie moeten kunnen kiezen, en de Europese besluitvorming effectief moeten kunnen controleren.

Om de overal in Europa sterk gegroeide werkloosheid aan te pakken is een krachtig Europees economisch en industrieel herstelbeleid nodig, ingepast in een strategie van duurzame ontwikkeling. Er moet meer werk gemaakt worden van een verbetering van het milieu. Dit mag niet als aparte kwestie worden beschouwd. Om duurzame ontwikkeling op gang te brengen is een fundamentele heroverweging van bestaand beleid nodig, zoals het landbouw- en vervoersbeleid. D66 is bereid economische offers te bren-

gen voor het behoud van een leefbare omgeving. Ook is meer Europese samenwerking nodig voor het vergroten van de veiligheid binnen en buiten Europa. Europa mag geen afgesloten 'fort' worden. Voor D66 is openheid van Europa van vitaal belang, zowel voor onszelf als voor de rest van de wereld. In dit programma staat beschreven wat ons voor ogen staat.

D66 kiest dus voor meer en betere Europese samenwerking en integratie maar wil daarmee nog geen eenheidsworst. De kracht en aantrekkelijkheid van ons werelddeel is juist het bestaan van verschillende culturen en volkeren met hun eigen taal, sociale en politieke gebruiken. In onze ogen sluiten nationale en Europese identiteit elkaar dan ook helemaal niet uit. Het een maakt deel uit van het ander. Nationaal gevoel kan een positieve kracht zijn, maar nationalisme als ideologie of als houding is verwerpelijk, en als het agressief wordt beleefd en uitgedragen, een gevaar dat krachtig bestreden moet worden.

D66 wil verder bouwen aan een gemeenschappelijk Europees huis. We moeten dit bouwwerk, waarmee in de jaren vijftig is begonnen, geleidelijk maar gestaag voltooiën. Dat wil zeggen dat we moeten voortbouwen op de EU, en na inwerkingtreding van het verdrag van Maastricht, op de daarin gelegde fundamenten voor een Europese Unie. D66 zal zich daarvoor blijven inzetten. De herziening van het verdrag van Maastricht in 1996 zal in elk geval moeten worden aangegrepen om te komen tot afspraken die een slagvaardiger Europees bestuur en een versterking van de controle van de burgers daarop, onder meer via het Europees Parlement, mogelijk maken.

I. Een hechtere politieke en economische integratie

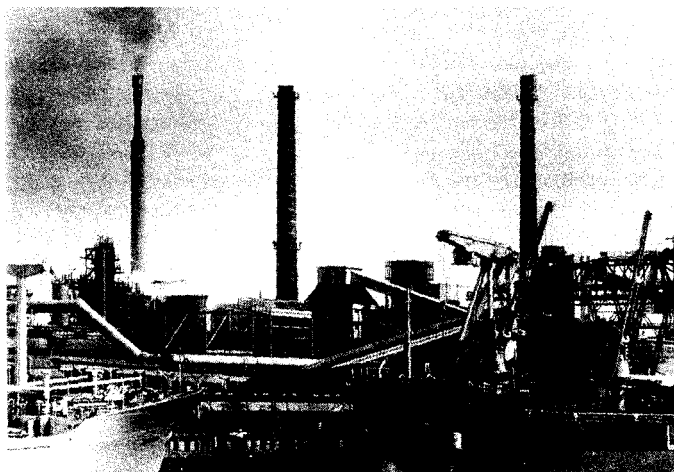
Nederlanders worden met dezelfde problemen geconfronteerd als hun mede-Europeanen: achteruitgang van het milieu, werkloosheid, onveiligheid, een gevoel van machteloosheid. Door in Europees verband samen te werken kunnen deze problemen beter worden aangepakt.

1. D66 is van mening dat Europa het beste geëindigd is met een sterke Europese Unie. De turbulente ontwikkelingen op het Europese continent sinds 1989 hebben het belang van steeds hechtere politieke en economische integratie alleen maar versterkt. Deze integratie dient tot zijn recht te komen door middel van voldoende waarborgen voor democratische controle.

Omdat in andere EU-landen aarzelingen bestaan over overdracht van bevoegdheden naar de Unie accepteert D66 het verdrag van Maastricht als het op dit moment maximaal haalbare in het integratieproces. Het is echter zeker geen eindpunt.

D66 blijft streven naar verdere verdieping van de Unie, voorbij datgene wat het verdrag van Maastricht mogelijk maakt, ook als dit tijdelijk leidt tot verschillende snelheden in het integratieproces. Zo nodig moet Nederland daartoe samen met anderen het initiatief nemen.

Achteruitgang van het milieu kan beter worden aangepakt door in Europees verband samen te werken.

II. Naar een duurzaam Europa

De toestand van het milieu gaat in hoog tempo achteruit. D66 is er van overtuigd dat op veel terreinen een aanpak in Europees verband om duurzame ontwikkeling tot stand te brengen het meeste effect sorteert.

2. Het verdrag van Maastricht betekent een belangrijke versterking van het Europees beleid in de richting van duurzame ontwikkeling. Maar wil het begrip duurzame ontwikkeling de basis vormen voor concreet beleid dan zal er eerst overeenstemming moeten komen over hoe het naar de praktijk vertaald moet worden. Alle relevante beleidsonderdelen mogen zich slechts bewegen binnen de grenzen die duurzame ontwikkeling daaraan stelt. Dat betekent dat er geen groter beroep op het milieu wordt gedaan dan dit milieu ook op de lange duur kan verdragen. In dit verband geldt:

- volgende generaties moeten in hun behoeften kunnen voorzien;
- een eerlijker verdeling van de welvaart zal leiden tot grotere belasting van het milieu in ontwikkelingslanden; de milieubelasting in Europa moet daarom extra worden beperkt.

3. Om duurzame ontwikkeling in de Europese Unie te bereiken is een aantal stappen nodig. In de eerste plaats moet duurzame ontwikkeling, zoals in het verdrag van Maastricht aangegeven, een toetssteen worden voor het totale EU-beleid. Dit betekent een heroriëntatie van het bestaande beleid op de gebieden van landbouw, visserij, energie, transport, industrie, toerisme en het cohesiebeleid.

4. Zo zullen, om de bestaande milieuschadelijke, intensieve landbouwmethoden om te bui-

gen in de richting van een milieuvriendelijke, duurzame landbouw EU-heffingen op het gebruik van kunstmest en schadelijke bestrijdingsmiddelen moeten worden ingevoerd.

5. Daarnaast moeten industriële productieprocessen worden verbeterd en 'opgeschoond'. Een dergelijke 'opschoning' wordt onder andere tot stand gebracht door invoering van een vergunningstelsel dat is gekoppeld aan een geïntegreerde preventie en bestrijding van milieuvuiling, milieu-audits, een effectieve milieuaardering en -boekhouding, en door gebruik van de beste technische middelen om verontreiniging te voorkomen. Verder moeten op marktprincipes gebaseerde systemen voor het in rekening brengen van het ge- en verbruik van natuurlijke hulpbronnen worden ingevoerd.

6. In het kader van een strategie voor duurzame mobiliteit is D66 voorstander van een combinatie van maatregelen: - een betere ruimtelijke ordening op Europees niveau; - verbetering van de planning, het beheer en het gebruik van de vervoersinfrastructuur (auto, spoor, en waterwegen, en luchthavens); doorberekening van de reële infrastructuur- en milieukosten bij de beleids- en besluitvorming over investeringen, en in de kosten voor de gebruikers; - een verschuiving van wegtransport naar transport per rails, of over het water, door een verhoging in EU-verband van de accijns op diesel; bevordering van gecombineerd transport.

7. Ten tweede moet de interne markt samengaan met duurzame ontwikkeling. Daartoe moeten alle niveaus van overheid samenwerken om via regelgeving de economie te sturen naar duurzame ontwikkeling. De voltooiing van de

interne markt leidt tot vergroting van de economische bedrijvigheid, vooral door specialisatie en door meer efficiënte bedrijfsvoering. De EU moet door haar milieuwetgeving o.a. zuinig gebruik van grondstoffen en energie beogen. D66 beschouwt de voltooiing van de interne markt pas als positief wanneer die gepaard gaat met een doeltreffend milieubeleid.

8. In de derde plaats is de ontwikkeling van een Europees energiebeleid nodig. Belangrijkste doelstellingen van een energiebeleid zijn vermindering van het energieverbruik en de uitstoot van CO₂. D66 dringt aan op het spoedig invoeren van een effectieve regulerende CO₂-heffing in Europa. De opbrengst daarvan kan in ons land worden aangewend voor het verminderen van de lasten op arbeid.

Daarnaast is een versterking van de coördinatie van het energiebeleid tussen de EU-landen van belang. Op die manier kunnen, bijvoorbeeld via het uitwisselen van energiestromen, schaalvoordelen behaald worden.

9. Ten vierde vindt D66 de vorming van een Europese ecologische infrastructuur van belang. Zo'n infrastructuur dient meerdere doelen: het gaat niet alleen om het vergroten en op elkaar laten aansluiten van natuurgebieden in Europa, en om het handhaven van de biodiversiteit, maar ook om het verhogen van het milieubewustzijn van burgers en het creëren van milieuvriendelijke, werkgelegenheid in de meer afgelegen plattelandsgebieden van de Unie.

10. Ten vijfde zal bij verdere harmonisatie van de indirecte belastingen ecologisering richtsnoer moeten zijn. Dit betekent dat milieuvriendelijke producten en productieprocessen fiscaal voordeel zullen worden.

11. Ten slotte moet rekening gehouden worden met de verschillende uitgangspunten van de EU-landen wat betreft de economie en het milieubeleid. D66 realiseert zich dat duurzame ontwikkeling in de armere EU-landen extra investeringen met zich brengt. D66 is daarom

voorzitter van co-financiering door de rijkere EU-landen van milieu-investeringen in de armere EU-landen. Het in het verdrag van Maastricht genoemde cohesiefonds moet voor een groot deel hiervoor gebruikt worden. Concretisering en uitvoering van de afspraken van de Wereldmilieuconferentie in Rio de Janeiro over stabilisatie van de CO₂-uitstoot en efficiënter energieverbruik moet overal in de EU leiden tot een relatieve vermindering (minder per eenheid produkt), en over de EU als geheel tot een absolute vermindering (lager totaal). Voor dat lagere totaal moeten de rijkere EU-landen meer verminderen dan de armere EU-landen.

12. Het is voor heel Europa van groot belang de Centraal- en Oosteuropese regeringen aan te moedigen tegelijkertijd economisch herstel na te streven en milieuschade te voorkomen en op te ruimen. Westerse bedrijven die in Centraal- en Oost-Europa investeren behoren zich ook daar te houden aan de milieuregels die in hun eigen land van kracht zijn. D66 vindt het gewenst dat de Unie hiervoor een gedragscode opstelt.

Daarnaast wil D66 duurzame ontwikkeling in Centraal- en Oost-Europa steunen door het geven van technologische en financiële hulp. D66 pleit ervoor dat wordt bevorderd dat de voor 1990 onder de voormalige communistische regimes ontstane buitenlandse schuld en de daaruit voortvloeiende verplichtingen (aflossingen, rentebetalingen) worden omgezet in zogeheten ecologiefondsen ("debt for nature swaps"), indien de huidige democratische regeringen daarvoor zouden opteren.

III. Een democratisch Europa

De huidige legitimiteitscrisis eist van ons een volledige heroriëntatie van de institutionele structuur van de Unie. In de nieuwe structuur moeten we de betrokkenheid en deelname van de burger centraal stellen.

Gedurende de zittingsperiode van het nieuw gekozen Europees Parlement zal de Europese Unie vermoedelijk sterk veranderen.

Nieuwe landen zullen toetreden, en het intern functioneren van de Unie zal daaraan aangepast moeten worden. D66 zal de uitbreiding van de Europese Unie en de volgende

Intergouvernementele Conferentie (in 1996) aangrijpen om de eis van een democratisch Europees bestuur extra kracht bij te zetten. Daarbij gaat het erom dat het Europees parlement uiteindelijk een volwaardige rol zal spelen bij Europese wet- en regelgeving.

Naar een versterkt Europees Parlement

13. Uitgangspunt voor D66 is dat alle wetgeving en alle internationale overeenkomsten de instemming moeten hebben van een volksvertegenwoordiging. De inwoners van Europa mogen niet geconfronteerd worden met regelgeving, die niet is goedgekeurd door welk parlement dan ook. Daar waar de Europese Unie bevoegd is tot wet- en regelgeving is het logisch dat de democratische legitimatie wordt verschaft door het Europees Parlement.

14. D66 is er vóór dat besluitvorming over Europese wetgeving in de Raad van Ministers plaatsvindt bij meerderheid van stemmen. Daar horen echter volledige mede-wetgevende bevoegdheden van het Europees Parlement bij. Op die gebieden waar de Raad van Ministers nog beslist met unanimiteit worden de genomen besluiten onderworpen aan instemming van het Europees Parlement.

15. Het nationale parlement blijft voor belangrijke aanvullende democratische controle van de Europese besluitvorming zorgdragen. Dit geldt voor situaties waarin de Raad van Ministers met unanimiteit beslist. Het nationale parlement bespreekt vooraf het handelen van de bewindslieden in de Raad van Ministers. Verbetering van de communicatie tussen Europese

en nationale parlementariërs is daarvoor essentieel. Spreekrecht van Europese parlementariërs en de mogelijkheid voor hen om vragen te stellen in vergaderingen van Kamer-commissies is een goed instrument om dit te bereiken. Eveneens essentieel is een vroegtijdige en zo volledig mogelijke informering van alle parlementariërs met name over voorgenomen besluitvorming van de Commissie en de besluitvorming in de Raad van Ministers door de Nederlandse regering.

Het spreekrecht van de Europarlementariërs is tijdelijk en kan komen te vervallen als de democratische controle door het EP voldoende is gewaarborgd.

16. D66 wil dat het Europees Parlement de voorzitter van de Europese Commissie kiest. Deze stelt vervolgens de rest van de Commissie samen.

De aldus samengestelde Commissie wordt onderworpen aan de instemming van het Europees Parlement. Zowel de Commissie als geheel, als individuele Commissarissen zijn verantwoording schuldig aan het Europees Parlement en hebben het vertrouwen van het Europees Parlement nodig. Het Parlement kan zowel de gehele Commissie als individuele Commissarissen naar huis sturen.

17. Wijzigingen van de verdragen waarop het Europese integratieproces is gebaseerd, worden tot nu toe alleen goedgekeurd door de Raad van Ministers en bekrachtigd door de nationale parlementen. D66 is van mening dat dit een onaanvaardbare situatie is en dat ook het Europees Parlement zijn instemming moet geven met verdragswijzigingen. D66 is van oordeel dat in principe alle EU-burgers zich rechtstreeks per referendum zouden moeten kunnen uitspreken over verdragswijzigingen.

18. Teneinde herhaling van de moeizame ratificatie van het verdrag van Maastricht te voorkomen is D66 er voorstander van dat de Intergouvernementele Conferentie van 1996 beschikt over een ontwerp op hoofdlijnen, dat door een

Europese Constituante bestaande uit de Nationale Parlementen van de Lidstaten en het Europees Parlement is opgesteld en voorzien van een commentaar door de Europese Commissie.

19. Het Europees Parlement moet in het wetgevingsproces niet langer afhankelijk zijn van de Europese Commissie. Hoewel de Europese Commissie eerstverantwoordelijke is voor de indiening van voorstellen, zou het Europees Parlement mede-initiatiefrecht moeten krijgen.

20. Tot nu toe heeft het Europees Parlement geen bevoegdheden wat betreft het vaststellen van de hoogte van de financiële inkomsten van de Unie. Zijn invloed beperkt zich tot de uitgavenkant van de begroting.

D66 vindt, dat het Europees Parlement rechtstreeks voor de burgers aanspreekbaar moet zijn over de financiën van de Unie. Dit betekent, dat het Parlement het mede-budgetrecht dient te verkrijgen en derhalve zeggenschap dient te hebben over alle inkomsten en uitgaven van de Unie. De huidige afdrachten van de EU-landen aan de Unie kunnen (ten dele) vervangen worden door een Europese belasting.

Besluitvorming dichter bij de burger

21. Om de betrokkenheid van de burgers bij de Europese besluitvorming te vergroten en adequate controle door het nationale parlement mogelijk te maken acht D66 het noodzakelijk dat de besluitvorming in de Raad van Ministers doorzichtiger gemaakt wordt. Openbaarheid en toegankelijkheid van de vergaderagenda's en -documenten vormen een eerste stap op die

weg. D66 is van mening dat ook de Raadszittingen, zowel die waarin de voorbereidende beraadslagingen als die waarin de uiteindelijke besluitvorming plaatsvinden, openbaar moeten zijn, tenzij er goede redenen zijn om hiervan af te wijken.

22. Voor zover bevoegdheden worden gedeeld door de Unie en de EU-landen is het beginsel van subsidiariteit van toepassing om te bepalen op welk niveau besluitvorming plaatsvindt. Het uitgangspunt van D66 is dat besluitvorming plaatsvindt op het laagste bestuurlijke niveau waar dat nog doeltreffend en efficiënt kan gebeuren. Ook de betrokkenheid van de burgers en daarmee de mogelijkheid van een effectieve democratische controle is een belangrijk criterium. Andere criteria zijn of het onderwerp grensoverschrijdend is, of er geen ongewenste concurrentievervalsing ontstaat en of er schaalvoordelen te behalen zijn.

23. De toepassing van het subsidiariteitsbeginsel is voor een deel politiek van aard. D66 vindt daarom dat dit niet mag worden overgelaten

aan de Commissie en de Raad van Ministers alleen, maar dat ook het Europees Parlement daar volledig bij moet worden betrokken.

24. D66 verzet zich tegen het gebrek aan doorzichtigheid van de Europese besluitvorming. Om de duidelijkheid van het Europese bestuur te vergroten blijft D66 zich sterk maken voor een Europese Wet op de Openbaarheid van Bestuur. Ook het instellen van een juridische procedure die dezelfde snelheid en helderheid heeft als een kort geding versterkt de positie van de burgers tegenover het Europese bestuur. Naast democratische controle op een meer open EU besluitvorming zullen rechtstreekse lijnen naar de burger zoals de ombudsman met kracht moeten worden ontwikkeld.

25. Bij de intergouvernementele conferentie in 1996 ter herziening van de Europese verdragen behoren deze te worden uitgebreid met een aantal artikelen die de rechten van de burger direct garanderen (een zogenaamde Bill of Rights).

D66 verzet zich tegen het gebrek aan doorzichtigheid van de Europese besluitvorming.

IV. Het Europese optreden naar buiten

Het verdrag van Maastricht geeft de Europese Unie de mogelijkheid de buitenlandspolitieke samenwerking te intensiveren. Deze mogelijkheid moet zo volledig mogelijk worden benut, omdat de Unie alleen door gezamenlijk optreden gewicht in de schaal kan leggen.

nog niet met overdracht van bevoegdheden naar de Unie kunnen instemmen zal intensivering van het beleid voorlopig op intergouvernementele basis plaatsvinden. D66 blijft echter streven naar een werkelijk Europees buitenlands- en veiligheidsbeleid, en wil met het oog daarop de Europese Commissie en het Europees Parlement nu al volledig bij dit beleid betrekken. De positie van de Commissie en het Parlement moet op dit punt bij toekomstige verdragsonderhandelingen verder worden versterkt dan in het verdrag van Maastricht overeengekomen.

Spreken met één stem: het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid

26. Niet alleen de gebeurtenissen in de wereld, met name in Centraal- en Oost-Europa, maar ook de ontwikkeling van de Europese Unie tot een economische grootmacht vragen om een versterking van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid. Om doeltreffend te zijn moet dit beleid echter aan eenduidigheid, coherentie en kracht winnen.

27. Omdat sommige EU-landen op dit terrein

28. D66 acht het een logische consequentie van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid dat op den duur een permanente zetel in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties wordt ingeruimd voor de Unie.

De Unie dient naast de lidstaten een eigen zetel in de CVSE te krijgen. Evenzeer dient het EP leden te kunnen afvaardigen naar de parlementaire CVSE-assemblée.

29. Respect voor mensenrechten, steun aan democratische ontwikkelingen en de opbouw van een sociale rechtsstaat, bescherming van de rechten van minderheden, evenals overwegingen van veiligheid en stabiliteit, zijn centrale uitgangspunten van het buitenlands beleid. Deze uitgangspunten vormen belangrijke voorwaarden bij bijvoorbeeld de positiebepaling ten opzichte van de vorming van nieuwe staten en bij het geven van structurele hulp.

30. D66 meent dat een Europese defensie moet worden opgebouwd om Europa in staat te stellen beter aan zijn verantwoordelijkheden te voldoen. Dit betekent dat de West-Europese Unie (WEU) als onderdeel van de Europese Unie ver-

der wordt ontwikkeld om Europa in staat te stellen desnoods autonoom te kunnen optreden. De strijdkrachten van de Europese landen, die nu meestal aan de NAVO zijn toegewezen, zullen in die gevallen ook beschikbaar moeten kunnen komen voor de WEU. Inzet van dergelijke WEU-strijdkrachten zal nooit lichtvaardig mogen gebeuren en zal in overeenstemming moeten zijn met de internationale rechtsorde. Gelijkijdig zal de Europese inbreng in de NAVO moeten worden versterkt mede om de noodzakelijke goede samenwerking met onze Noord-Amerikaanse bondgenoten ook in de toekomst te kunnen blijven waarborgen.

De centraal-europese landen: van verre burens tot partners

31. De huidige ontwikkelingen in Centraal-Europa hebben het oorspronkelijke enthousiasme over het einde van de koude oorlog doen wegebben en plaats doen maken voor zorg. Op de EU rust de verantwoordelijkheid de nog fragiele politieke en economische veranderingen in de vroegere socialistische landen te steunen. De sleutel hiertoe is integratie van de Centraaleuropese landen in Westerse economische en veiligheidspolitieke organisaties.

32. Toetreding tot de Europese Unie vormt onderdeel van dit integratieproces. Daarop moet het streven dus uitdrukkelijk gericht zijn. Voor integratie in de EU moeten de landen van Centraal-Europa echter aan een aantal politieke

voorwaarden voldoen, zoals de ontwikkeling van een pluriforme democratie, een rechtsstaat en respect voor mensenrechten. Daarbij kan West-Europa hen helpen. Daarnaast moet onder ogen worden gezien dat volledig lidmaatschap een niveau van economische ontwikkeling vergt dat op dit moment nergens in Centraal-Europa bestaat. Grote delen van de economieën van de vroegere socialistische landen zouden bij een snelle integratie ten onder gaan omdat zij de concurrentie met Westerse bedrijven nog niet aankunnen.

33. Maar ook op korte termijn kan al veel worden gedaan. D66 vindt dat de Unie haar markt volledig moet openen voor concurrerende producten uit Centraal- en Oost-Europa, zoals landbouw-, textiel- en metaalproducten, onder voorwaarde dat deze zonder aanwijsbare concurrentievervalsing op de markt worden gebracht. Vrije handel met deze landen is op langere termijn ook voor de Europese Unie zelf voordelig.

34. Voor zover de Unie aan de landen van Centraal- en Oost-Europa financiële hulp biedt kan die het best worden gericht op een beperkt aantal probleemgebieden, zoals nucleaire installaties, de ontwikkeling van de privé-sector (m.n. het midden- en kleinbedrijf), het milieu en de omvorming van de wapenindustrie. Financiële ondersteuning van politiek-culturele veranderingenprocessen, zoals met name het opbouwen van onafhankelijke media en niet-gouvernementele organisaties, verdient echter eveneens voldoende blijvende aandacht. De Unie kan op dit punt samenwerken met de Raad van Europa, waarin een aantal landen van Centraal- en Oost-Europa nu al zijn vertegenwoordigd. Verder dient de Unie op ruime schaal humanitaire en wederopbouw hulp te (blijven) bieden aan de bevolking van gebieden die getroffen zijn door oorlogsgeweld.

35. Naast handel en hulp bestaat er een grote behoefte aan kapitaalvoorziening voor particuliere investeringen. De Unie zou een (garantie-)

faciliteit moeten creëren waardoor bedrijven in Centraal- en Oost-Europa gemakkelijker aan risicokapitaal en kiemkapitaal kunnen komen.

36. Vooruitlopend op volledig lidmaatschap kunnen de landen van Centraal-Europa geleidelijk betrokken worden bij de formulering van EU-beleid dat ook voor hen van belang is. Enerzijds geeft dit hun de gelegenheid hun visie op een aantal gemeenschappelijke vraagstukken duidelijk te maken, anderzijds maakt dit het de EU mogelijk alvast met de opvattingen van deze toekomstige partners rekening te houden. Onderdeel hiervan is deelname aan de beraadslagingen in de Raad van Ministers en het Europees Parlement over bijvoorbeeld het Europees milieubeleid, het immigratie- en asielenbeleid, het buitenlands- en veiligheidsbeleid en het beleid ter bestrijding van de internationale criminaliteit. Op economisch gebied is ook opnemning in de Europese Economische Ruimte als stap tussen de huidige associatie-akkoorden en toekomstig lidmaatschap denkbaar.

Samenwerking met de ontwikkelingslanden

37. De solidariteit van de Europese Unie met de mensen in de Derde Wereld komt vooral tot uiting in steun aan democratische ontwikkelingen en de opbouw van rechtsstaten en in de bevordering van een vrije handelspolitiek: de interne markt mag geen 'Fort Europa' zijn.

38. Respect voor mensenrechten, de wil democratische ontwikkelingen te bevorderen en aan-

dacht voor de kwaliteit van het bestuur ('good governance') moeten voor de Europese Unie de belangrijkste voorwaarden zijn voor het geven van financiële steun aan de regeringen van ontwikkelingslanden.

39. De interne markt moet in toenemende mate toegankelijk zijn voor de producten uit deze landen. Vrije handel met deze landen is ook voor de Europese Unie zelf voordelig. D66 hecht daarom aan verdere verlaging van importtarieven, en het wegnemen van quotaregelingen en andere non-tarifaire importbelemmeringen in de handel met deze landen. Tegelijkertijd moeten subsidies aan Europese producenten, verlaagd worden. Een meer marktconform Europees landbouwbeleid en stopzetting van exportsubsidies op producten die naar de Derde wereld worden uitgevoerd, is sterk in het belang van de ontwikkelingslanden. Dumping in de Derde Wereld van overtollige Europese landbouwproducten is uit den boze.

40. De ontwikkelingssamenwerking van de Europese Unie is een belangrijk onderdeel van het externe beleid van de Unie, en mag in financiële termen niet weggedrukt worden door de toenemende samenwerking met Centraal- en Oost-Europa. De Unie moet voldoende geld vrij maken om in de behoefte te voorzien van zowel structurele ontwikkelingshulp als noodhulp.

41. In de samenwerking met ontwikkelingslanden moet het principe van duurzame groei centraal staan. De Europese Unie is op dit punt slechts een geloofwaardige partner als voldoende financiële middelen voor het vervolg van de wereldmilieuconferentie in Rio de Janeiro in 1992 ter beschikking wordt gesteld. Daarnaast moeten alle grote EU-investeringsprojecten getoetst worden op hun milieu-effecten.

Met voorrang dient de EU financiële en technologische steun te verlenen om woestijnvorming te bestrijden in streken waar dit plaatsvindt, met name in Afrika.

42. Het Europees Ontwikkelingsfonds, dat nu nog gefinancierd wordt uit nationale bijdragen van de EU-landen, moet opgenomen worden in de EU-begroting. Op die manier krijgt ontwikkelingssamenwerking een volwaardige plaats binnen het beleid van de Europese Unie, en verwerft het Europees Parlement medezeggenschap over de besteding van de fondsen voor ontwikkelingssamenwerking.

Tariffs and Trade). Dit garandeert het meest efficiënte gebruik van grondstoffen, menskracht en kapitaal. De belangen van niet langer concurrerende economische sectoren in de EU mogen niet blijven prevaleren boven het uiteindelijk grotere profijt van een vrije wereldmarkt. De overgangsproblemen die hieruit voortvloeien voor bepaalde economische sectoren moeten met gerichte en tijdelijke beleidsinstrumenten (bevorderen vervangende werkgelegenheid, om- en bijscholing, etc.) worden ondervangen.

Het handelsbeleid: geen 'Fort Europa'

43. D66 vindt dat de gemeenschappelijke handelspolitiek van de EU gericht dient te zijn op versterking en uitbreiding van de spelregels van het open multilaterale handelssysteem, zoals neergelegd in GATT (General Agreement on

44. De lopende GATT-onderhandelingen moeten snel tot een positief einde gebracht worden. Het is echter duidelijk dat die nog lang niet alle handelsbarrières uit de weg zullen ruimen. Omdat het niet gewenst is dat een verschuiving optreedt van tarifaire (importheffingen) naar non-tarifaire handelsbelemmeringen (regels, voorwaarden, quota) is het van belang dat de Unie voor dit verschijnsel aandacht vraagt in een nieuwe onderhandelingsronde.

45. Omdat regulerende milieueffingen een belangrijk instrument van milieubeleid zijn en concurrentie op milieuwwaarden bestreden moet worden, moet de EU er voor pleiten deze heffingen zo snel mogelijk in de GATT aan de orde te stellen.

V. Een steeds grotere Europese Unie

Door het verminderen van de ideologische tegenstellingen in Europa is de Unie voor een grote groep landen het natuurlijke richtpunt geworden. Hoe kan de Unie de wensen van deze landen het best tegemoet treden?

46. De Unie moet open zijn, zijn verantwoordelijkheden aangaan en nieuwe lidstaten toelaten. Uitbreiding mag echter niet leiden tot erosie en verzwakking van de Unie. Ook de nieuwe lidstaten willen tot een sterke Unie toetreden. Daarom moet uitbreiding gepaard gaan met een herziening van de spelregels voor de besluitvorming. Het EP moet daarbij in een vroeg stadium worden betrokken. Er zijn m.n. afspraken nodig die een slagvaardiger Europees bestuur en een versterking van de invloed van de burgers daarop, onder meer via het EP, mogelijk maken. Een twee fasen-aanpak ligt voor de hand. Op korte termijn is toetreding mogelijk

van die landen van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) die dat wensen (voorlopig: Zweden, Finland, Noorwegen, Oostenrijk, Zwitserland). Door hun deelname aan de Europese Economische Ruimte zijn deze landen goed voorbereid op een volledig lidmaatschap.

47. Parallel aan de uitbreiding met bovengenoemde landen moet de Unie zich concentreren op de voorbereiding van de toetreding van de Centraaleuropese landen die daar aan toe zijn.

48. Hoewel D66 op dit moment de uitzonderingsclausules voor Denemarken en het Verenigd Koninkrijk als een tijdelijk gegeven accepteert zullen nieuwe landen uitdrukkelijk op basis van het verdrag van Maastricht moeten toetreden. Tevens zal bevorderd moeten worden dat de bestaande uitzonderingsposities zo snel mogelijk worden opgeheven.

VI. Europa: steeds meer een immigratiegebied

De toenemende migratie naar Europa is de afgelopen jaren een politiek vraagstuk van de eerste orde geworden. Migratie moet geplaatst worden in een mondiaal perspectief: de ongelijke welvaartsverdeling, in een wereld die kleiner is geworden omdat afstanden gemakkelijker te overbruggen zijn, heeft de migratiedruk op Europa aanzienlijk verhoogd. De gevolgen daarvan lijken in de gehele Europese Unie in toenemende mate als bedreigend te worden ervaren en dat is een gevaarlijke ontwikkeling. Ook de politiek kenmerkt zich soms door een ongenueanceerde benadering van het vraagstuk, en geeft soms onvoldoende blijk van feitelijke kennis van zaken over de verschillende groepen migranten en het (internationale) recht dat op hen van toepassing is. D66 erkent dat migratie problemen kan veroorzaken als zij niet beheerst wordt: beheersing van migratie is dus een legitiem belang van elke overheid. Tegelijkertijd constateert D66 dat die beheersing ook mogelijk is. Daarvoor is in de eerste plaats nodig dat in Europees verband afspraken worden gemaakt over het toelatingsbeleid voor de verschillende groepen migranten. Maar naast beheersing door het voeren van een toelatingsbeleid moeten ver-

volgens ook de gevolgen van migratie goed worden opgevangen. Dat betekent dat van overheid en migranten en autochtonen inspanningen moeten worden gevraagd om de integratie van migranten te bevorderen. Het gaat daarbij niet alleen om integratie op sociaal-economisch terrein, maar ook om (wederzijdse) culturele integratie. Alleen dan kan een multi-etnische Europese samenleving ontstaan, op basis van participatie en volwaardig burgerschap van allen.

D66 vindt dat op Europees niveau moet worden samengewerkt om de maximale veiligheid voor de burgers die zich door extreem nationalistische en racistische uitingen, daden en/of bewegingen bedreigd voelen, te garanderen.

49. Een gemeenschappelijk Europees toelatingsbeleid moet vorm krijgen met inachtneming van internationaalrechtelijke verplichtingen.

Voor asielzoekers betekent dit dat zij die gegronde vrees hebben voor vervolging de bescherming verdienen van het Vluchtelingenverdrag van Genève. Naast deze verdragsvluchtelingen zijn er in toenemende mate asielzoekers die weliswaar niet vallen onder de bescherming van het Vluchtelingenverdrag, maar toch (tijdelijke) bescherming verdienen, omdat zij niet teruggestuurd kunnen worden naar het land van herkomst in verband met een aanneemelijk te maken reëel risico voor een onmenselijke of vernederende behandeling. Heldere afspraken over de gegrondheid van asielverzoeken zijn dan ook noodzakelijk, enerzijds om te voorkomen dat valse verwachtingen worden gewekt bij het doen van een beroep op asiel en anderzijds om te voorkomen dat onvoldoende (tijdelijke) bescherming wordt geboden aan hen die daarop wél recht hebben. Ook moeten, met inachtneming van het internationaalrechtelijk beschermde recht op gezinsleven, gemeenschappelijke afspraken tot stand komen over gezinshereniging en gezinsvorming.

En ten slotte moet ook het toelatingsbeleid voor arbeidsmigranten worden geharmoniseerd. Vooralsnog zal dit gemeenschappelijke beleid op intergouvernementele basis, onder waarborging van de nationale democratische controle, tot stand moeten komen. Communautaire regelgeving, met democratische controle door het Europees Parlement en rechtsmacht voor het Europese Hof van Justitie, blijft einddoel. Het verdrag van Maastricht biedt daarvoor de basis.

50. Naast een gemeenschappelijk Europees toelatingsbeleid moet ook de versterking van de rechtspositie van migranten in de Europese Unie aandacht krijgen, als onderdeel van de bevordering van de integratie in de Europese Unie. Uitgangspunt moet zijn dat na vijf jaar verblijf op basis van een geldige verblijfstitel een in principe onaantastbaar verblijfsrecht ontstaat.

51. De opvang van verdragsvluchtelingen en andere eerder asielzoekers binnen Europa die (tijdelijke) bescherming verdienen moet zoveel mogelijk in de directe omgeving van hun land van herkomst plaatsvinden. Dat betekent niet dat de landen van de Europese Unie die hierbij niet rechtstreeks betrokken zijn niet op andere wijze aan de opvang zouden moeten bijdragen: voldoende financiële ondersteuning bij de realisering van de (tijdelijke) opvang is dan ook geboden. Voor zover opvang buiten de directe omgeving noodzakelijk is, is een ruimhartig opnamebeleid op zijn plaats. Het mag daarbij niet zo zijn dat slechts één of enkele landen van de Europese Unie deze taak op zich nemen. Een verdeling op basis van (gewogen) verdeelsleutel kan hierbij een aangewezen instrument zijn.

52. Het is echter duidelijk dat zonder verbetering van de economische omstandigheden in de landen waar de immigranten vandaan komen de emigratie niet tot een halt zal komen. Daarom dringt D66 eveneens aan op het openen van de grenzen van de Unie voor producten uit die landen, en op het voeren van een adequaat beleid voor ontwikkelingssamenwerking.

53. De groeiende opmars van racisme en extreem nationalisme met alle uitingen en gevolgen die dit meebrengt, vormt een grote bedreiging voor het democratiseringsproces, de veiligheid en de stabiliteit in Europa. D66 vindt dat op Europees niveau moet worden samengewerkt om de maximale veiligheid voor de burgers die zich door extreem nationalistische en racistische uitingen, daden en/of bewegingen bedreigd voelen te garanderen. Waakzaamheid ten opzichte van dergelijke tendensen is geboden en extreem nationalistische en racistische uitingen, daden en/of bewegingen moeten effectief, ook binnen het Europees Parlement, worden bestreden.

VII. Blijvende aandacht voor de interne markt

De interne markt is van cruciaal belang voor de economische ontwikkeling van Europa, en daarom van grote invloed op het dagelijks leven van de Europese burgers. Ook na de magische datum van 1992 blijft de interne markt alle aandacht verdienen.

54. De voltooiing van de interne markt betekent niet dat deze nu als vanzelfsprekend kan worden beschouwd. Om blijvend profijt te bieden aan zowel het Europese bedrijfsleven als de Europese consument moet de kwaliteit van de interne markt worden verbeterd en aangepast aan nieuwe ontwikkelingen. Consumenten kunnen pas daadwerkelijk van de interne markt profiteren, als de juridische kaders, waaronder de toegang tot de rechter, adequaat geregeld zijn.

55. Gezien de directe betrokkenheid van de burgers bij de interne markt, en het gecompliceerde karakter van sommige interne marktregelingen, is het van groot belang dat de Unie daar goede, gerichte voorlichting over geeft. Dit geldt bijvoorbeeld voor informatie over de mogelijkheden om in een ander EU-land te gaan werken. Daarnaast is informatie over de burgerschapsrechten die ontleend kunnen worden aan het Europa zonder grenzen, van belang.

56. De Europese producenten en consumenten hebben er geen baat bij beschermd te worden door tariefmuren en andere handelsbarrières. Verdergaande liberalisering van de interne markt en vrijmaking van de handel tussen Europa en de rest van de wereld zijn twee zijden van dezelfde medaille. D66 is zich er van bewust dat sommige economische sectoren hardhandig met de efficiëntie en kwaliteitseisen van de interne markt en van een verdere vrijmaking van de wereldhandel te maken zullen krijgen. Dit mag geen reden zijn deze bedrijven af te schermen, maar wel om specifieke maatregelen te nemen die de overgangperiode vergemakkelijken.

57. Door het tot stand komen van de interne markt zullen bedrijven sneller op veranderingen in moeten spelen. Dit heeft grote gevolgen voor werknemers.

Om-, her- en bijscholing zullen een terugkerend onderdeel van de levensloop van de burgers van Europa worden. D66 is van mening dat het 'sociale gezicht' van Europa mede bepaald wordt door de inzet van het Europees Sociaal Fonds om dergelijke scholingsprogramma's te financieren.

58. De verdere uitbouw van de interne markt blijft ook in de toekomst de belangrijkste troef voor Europa om het concurrentievermogen op de wereldmarkt in stand te houden. Daartoe behoren ook de voortzetting van samenwerking op technologisch gebied, een grotere betrokkenheid van het midden- en kleinbedrijf, een arbeidsmarkt die flexibeler functioneert en uitzicht biedt op marktconforme werkgelegenheid voor veel meer mensen en een concurrerend kostenniveau voor het bedrijfsleven.

59. De vrijheid van personenverkeer, die nu nog niet volledig is, moet op zo kort mogelijke termijn gerealiseerd worden. Hoewel D66 ingestemd heeft met het Akkoord van Schengen is de partij van mening dat het de voorkeur verdient het vrije verkeer van personen met alle twaalf EU-landen tegelijk te realiseren, aangezien de vrijheid van personenverkeer de natuurlijke pendant is van de vrijheid van het verkeer van goederen, diensten en kapitaal.

60. De interne markt komt tot grotere bloei wanneer de economische ontwikkeling van de arme EU-landen toeneemt. Zolang nog grote verschillen tussen de arme en rijke EU-landen bestaan is een financiële inspanning, zowel in de vorm van leningen als van giften, van de rijkere EU-landen vereist om de samenhang (cohesie) van de Unie te bevorderen. Het cohesiebeleid moet er vooral op gericht zijn de achterstand van de armere EU-landen wat investeringen in milieuvriendelijke productieprocessen betreft op te heffen.

Om-, her- en bijscholing zullen een terugkerend onderdeel van de levensloop van de burgers van Europa worden.

VIII. De landbouw: van interventies naar marktconform beleid

D66 zal zich er voor inzetten de negatieve effecten van het huidige EU-landbouwbeleid, zoals overproductie, hoge kosten en handelsdistorsies, zo snel mogelijk weg te nemen. Het Europese landbouwbeleid moet daarom, meer dan voorzien in de MacSharry-plannen, marktconform worden.

61. Milieu-overwegingen moeten een centrale rol krijgen in het Europees landbouwbeleid. D66 vindt het daarom nodig het streven naar een duurzaam landbouwbeleid op te nemen in de doelstellingen van het Europees landbouwbeleid, zoals die vastgelegd zijn in het verdrag van Rome.

62. Om tot een meer marktconform landbouwbeleid te komen moet dit beleid grondig worden herzien. Dit betekent:

- beperking van het prijsgarantiesysteem tot maximaal een hoeveelheid produkt die (te zamen met eventuele importen) veiligstelling van de voedselvoorziening garandeert;
- afschaffing van het interventie-systeem;
- geleidelijke, maar wel vlotte, vermindering van de financiële steun voor de voedselverwerking;
- afschaffing van de export-subsidies.

Gezien de grote consequenties van deze veranderingen voor de boeren zullen hun organisaties steeds nauw betrokken moeten zijn bij de voorbereiding en de uitvoering van de maatregelen.

63. De herziening van het landbouwbeleid moet ook bijdragen aan het bestrijden van armoede in de wereld. Het moet landbouwers in ontwikkelingslanden de kans geven in hun eigen behoeften te voorzien, in plaats van afhankelijk te blijven van ontwikkelingshulp. Het Europese landbouwbeleid moet landbouwers in ontwikkelingslanden de kans geven op een duurzame wijze in hun behoefte te voorzien, i.p.v. afhankelijk te blijven van ontwikkelingshulp. Daarbij dient te allen tijde te worden

voorkomen dat één en ander leidt tot ecologische rooibouw in de ontwikkelingslanden.

64. De hierboven geschetste benadering betekent dat tariefmuren en andere handelsbarrières voor (onverwerkte en verwerkte) landbouwprodukten opgeheven moeten worden. Het streven naar een mondiaal optimale landbouw betekent ook dat bepaalde teelten weer uit Europa zullen verdwijnen. Het gaat om een gang van het Europees landbouwbeleid richting wereldmarkt.

65. Echter: D66 is van mening dat de werking van de huidige wereldmarkt voor landbouwprodukten twee ernstige tekortkomingen vertoont. De eerste is dat dumping van overschotten plaatsvindt, waarbij de prijs in geen verhouding staat tot de produktiekosten. De tweede is dat in het systeem van wereldhandelsafspraken het milieuaspect volstrekt ontbreekt, waardoor ecologische rooibouw een kans krijgt.

Voor de totstandkoming van een marktconform Europees landbouwbeleid is in de visie van D66 een tweesporenbeleid nodig: enerzijds het afbreken van de EU-marktbescherming, anderzijds het opbouwen van een landbouwwereldmarkt met multilateraal overeengekomen spel

regels. In deze visie past het volledig afschaffen van prijsgaranties op EU-niveau. Het tempo waarin dit zal plaatsvinden is echter gekoppeld aan het ontstaan van een geordende wereldmarkt. Om een dergelijke wereldmarkt te realiseren is het onder andere noodzakelijk op korte termijn milieuoverwegingen in de GATT aan de orde te stellen en oligopolies in de prijsstelling bij een aantal teelten te doorbreken.

66. De ontwikkeling naar een marktconform Europees landbouwbeleid heeft grote consequenties voor de Europese boeren. In de overgangperiode zullen inkomensaanvullingen nodig kunnen zijn om geleidelijke omschakeling of bedrijfsbeëindiging mogelijk te maken. Bij omschakeling moet het systeem van inkomensaanvulling uitgaan van de eis van duurzame bedrijfsvoering. Bij bedrijfsbeëindiging zal in sommige gevallen een relatie gelegd kunnen worden met het plattelandsbeleid.

67. De grote financiële belangen die met het EU-landbouwbeleid gemoeid zijn maken het noodzakelijk dat fraude streng bestreden wordt. Het vereenvoudigen c.q. afschaffen van subsidies en heffingen kan er toe bijdragen dat fraude voorkomen wordt.

Milieuoverwegingen moeten een centrale rol krijgen in het Europees landbouwbeleid.

IX. Naar economische en monetaire eenheid

Voor de ontwikkeling van de interne markt is het van fundamenteel belang dat een monetaire unie tot stand komt. De gebeurtenissen op de valutamarkten sinds september 1992 onderstrepen de noodzaak van een duidelijk en gefaseerd tijdpad naar een enkele munt, zoals is vastgelegd in het Verdrag van Maastricht. De landen van de Unie moeten daarom een zodanig economisch en monetair beleid voeren dat in 1996 aan de criteria voor de derde fase van de Economische en Monetaire Unie, die de introductie van een gemeenschappelijke munt met zich brengt, wordt voldaan.

68. Zowel de economische als de politieke ontwikkelingen zullen er waarschijnlijk toe leiden dat in 1997 niet alle leden van de Unie tot de derde fase van de EMU toetreden. D66 accepteert dat op dit punt twee snelheden kunnen ontstaan. Van de EU-landen die dan niet aan de EMU meedoen wordt echter verwacht dat zij er alles aan doen om dat snel daarna wel mogelijk te maken, teneinde problemen met de interne markt te voorkomen.

69. Als door de verslechterende economische omstandigheden de economieën van de Europese landen langzamer naar elkaar toe groeien dan voorzien, verdient uitstel van de EMU tot 1999 de voorkeur boven het vormen van een EMU met landen die daar niet helemaal klaar voor zijn. Voor de vorming van of toetreding tot de EMU is het voldoen aan de financieel-technische vereisten een absolute voorwaarde.⁷⁰ D66 blijft ervan overtuigd dat voor het goed functioneren van de derde fase van de EMU de onafhankelijkheid van de toekomstige Europese Centrale Bank absolute voorwaarde is. Daarnaast is convergentie van het economisch beleid van belang, hetgeen intensivering van de bestaande en ontwikkeling van nieuwe economische coördinatiemechanismen vereist.

71. Ter versterking van de economische structuur voert de Unie een industriebeleid, dat echter niet de vorm aan mag nemen van directe steun aan het bedrijfsleven. Het beleid is voorwaardenscheppend, en richt zich vooral op grensoverschrijdende externe effecten en schaalvoordelen. Ook streeft de EU naar versterking van industriële samenwerking. Een belangrijk middel is het stimuleren van onderzoek en technologie vóór de commerciële fase. Ook bevordering van de infrastructuur (spoor, water-

en wegverbindingen, telecommunicatie) is onderdeel van het Europees industriebeleid - uiteraard binnen de grenzen van duurzame ontwikkeling. De EU houdt als belangrijke taak het voorkomen van directe of indirecte staatssteun, die zich niet verhoudt met de mededingingsregels.

72. Bestrijding van de werkloosheid moet gecoördineerd worden in EU kader terwijl de uitvoering grotendeels door de lidstaten plaatsvindt conform het subsidiariteits beginsel. De EU dient actief een voorwaardenscheppend beleid te voeren, o.m. door het bevorderen van (her)scholing en flexibilisering van de arbeidsmarkt. Ook moeten de lidstaten van de EU ge-

zamenlijk hun fiscale stelsels 'opgroenen' door de belasting op (grensoverschrijdende) milieuvervuiling en op verbruik van natuurlijke hulpbronnen te verhogen. Met de opbrengst kan de belasting op arbeid worden verlaagd. Voorts bieden investeringen in infrastructuur en pooling van research, die gericht zijn op duurzame economische groei in de EU, nieuwe werkgelegenheidsimpulsen. Daarvoor moet voldoende co-financiering door de Europese Investeringsbank beschikbaar zijn.

Daarnaast bevordert de EU de ontwikkeling van in economisch opzicht minder ontwikkelde regio's via het cohesiefonds en het Europees sociaal fonds.

Bevordering van de infrastructuur, bijvoorbeeld telecommunicatie, is onderdeel van het Europees industriebeleid.

X. Sociaal beleid

D66 vindt dat de Unie hard aan de totstandkoming van een sociaal beleid moet werken. De Unie is er immers zowel voor de werkgevers als de werknemers en de Europese eenwording is niet compleet zonder een goed ingevulde sociale dimensie.

73. De ontwikkeling van de interne markt en het ontstaan van een economische en monetaire unie vragen om het tot stand komen van een goed Europees sociaal beleid. Daarnaast vergroot een goed sociaal beleid het politieke draagvlak voor verdere integratie. Binnen het sociaal beleid gaat het in hoofdzaak om de volgende punten: waarborg van fundamentele sociale rechten (zoals gelijke behandeling); minimumnormen voor veiligheid, welzijn en gezondheid; bestrijding van werkloosheid en afstemming van het sociaal-economisch beleid; sociaal-economische samenhang via structuur- en cohesiefondsen; arbeidsverhoudingen en medezeggenschap.

74. D66 is van mening dat het overeenkomen van Europese minimumnormen op het terrein van de sociale zekerheid en Europese regelgeving over invoering van een nationaal minimumloon op korte termijn wenselijk is. Op langere termijn ligt verdere harmonisatie voor de hand, waarbij de sociale stelsels van de armere EU-landen qua omvang en niveau toegroeien naar het hogere niveau in de noordelijke landen. Harmonisatie hoeft daarbij overigens niet per se te leiden tot uniformering van de structuur van de sociale zekerheid. D66 wil voorkomen dat door de toenemende concurrentie tussen bedrijven en overheden binnen Europa het niveau van de sociale zekerheid en van sociale bescherming (arbeidsrecht, arbeidsomstandigheden) in de afzonderlijke EU-landen te zeer onder druk wordt gezet.

75. Naast een verdere harmonisatie van de sociale zekerheid is het wenselijk dat de nationale systemen van sociale zekerheid verder worden gecoördineerd met het oog op het vrije verkeer van personen (behalve voor werknemers en zelfstandigen ook voor ambtenaren, studenten en niet-actieven). Bij verplaatsing binnen de EU moeten opgebouwde sociale-zekerheidsaanspraken worden gerespecteerd.

76. Het is wenselijk dat op Europees niveau harmonisatie tot stand komt van de regels voor medezeggenschap van werknemers in bedrijven, waarbij overigens wel de verschillende tradities op dit gebied in de diverse landen in acht genomen moeten worden. In het bijzonder is het van belang om een voldoende niveau van medezeggenschap en informatierechten te realiseren in internationaal opererende ondernemingen. D66 onderschrijft de gedachte dat aan kapitaalverschaffers en werknemers een gelijkwaardige invloed op de onderneming dient toe te komen.

77. De in het verdrag van Maastricht bedongen uitzondering van het Verenigd Koninkrijk van het sociaal beleid van de EU is op langere termijn onaanvaardbaar. Ook op dit punt wordt van de toetredende landen verwacht dat ze het verdrag van Maastricht aanvaarden, mede omdat dergelijke uitzonderingssituaties tot aanzienlijke concurrentievervalsing kunnen leiden.

XI. Het emancipatiebeleid

Gelijke beloning en behandeling van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt, en gelijke behandeling in sociale zekerheid en pensioenen, zijn in Nederland in de eerste plaats tot stand gekomen dankzij EU-regelgeving en de daarop gebaseerde rechterlijke uitspraken. Het blijft van belang dat de EU de emancipatie en gelijkberechtiging van alle EU-burgers blijft bevorderen.

78. Het Europees emancipatiebeleid moet tot doel hebben gelijke kansen en rechtsbescherming te bieden aan alle Europese burgers, ongeacht hun ras, huidskleur, sekse, seksuele geaardheid, taal, religie, politieke overtuiging, of iedere andere grond van discriminatie. Gezien de toename in de laatste jaren van racistische uitwassen in de gehele EU dient het Europees emancipatiebeleid zich nadrukkelijk ook te richten op het bieden van gelijke kansen en rechtsbescherming aan migranten, en culturele en etnische minderheden in Europa. Tenslotte is een Europees emancipatiebeleid ook van groot belang om gehandicapten een volwaardige plaats in de samenleving te garanderen.

79. D66 vindt dat alles in het werk gesteld moet worden om de in voorbereiding zijnde EU-wetgeving over

- ouderschaps- en calamiteitenverlof,
- het leggen van de bewijslast bij de werkgever in plaats van bij de werknemer, en
- voltooiing van gelijke behandeling van mannen en vrouwen in wettelijke en beroepsregelingen inzake sociale zekerheid zo snel mogelijk af te ronden.

80. Daarnaast zou de Europese Unie, in de visie van D66, zich in moeten zetten voor

- mogelijkheden van verhaal voor vrouwen die door ongelijke behandeling in het verleden nu moeten rondkomen van een te klein pensioen;
- maatregelen om betaald en onbetaald werk te kunnen combineren, onder meer door het mogelijk maken van flexibele werkpatronen;
- het ontwikkelen van Europese criteria voor sekse-neutrale functie-analyses en functiewaarderingen;
- het zowel binnen de EU als in internationale contacten streven naar terugdringing van sex-toerisme, postorderbruiden, vrouwenhandel, genitale mutilatie en ander geweld tegen vrouwen.
- Terugdringen van vrijwilligerswerk, indien dit betaalde arbeid verdringt of dreigt te verdringen.

81. D66 acht het verder belangrijk dat de Europese Unie zich inzet voor toename van het aantal vrouwen in die Europese organen waar ze nu nog ondervertegenwoordigd zijn. Door middel van een actief loopbaan- en promotiebeleid voor vrouwen moet er ook verandering gebracht worden in hun ondervertegenwoordiging in hogere posities.

XII. Volksgezondheid

82. De volksgezondheid is een beleidsterrein dat ook in Europees verband aandacht verdient. Het verdrag van Maastricht benadrukt de verantwoordelijkheid van de Unie voor de gezondheid van de Europese burgers. D66 erkent het belang daarvan, maar is tevens van mening dat het beginsel van de subsidiariteit van toepassing moet zijn op die aspecten van volksgezondheid waar zich in Nederland een heel specifieke, herkenbare situatie heeft ontwikkeld (zoals abortus, euthanasie, drugs, verslaafdenopvang).

83. AIDS is een probleem dat alle Europese burgers aangaat. De dimensie van de ziekte is van een dusdanige omvang dat nationale inspanningen om de epidemie te beteugelen niet meer voldoende zijn. De EU dient een actief voorlichtings- en preventiebeleid te voeren, waarin ook aandacht wordt geschonken aan de maatschappelijke positie van AIDS-patiënten en hun opvang. Het medisch onderzoek naar een geneesmiddel tegen AIDS dient financieel te worden ondersteund.

84. Het wegvallen van de EU-binnengrenzen zal de controle op de handelsstroom van verdovende middelen niet vergemakkelijken, waarbij de opkomst van niet-traditionele produktiegebieden in de voormalige Sovjet-Unie voor het Europese continent een extra risico vormt. De gezamenlijke Europese inspanning dient zich vooral te richten op het terugdringen van de handel in en het gebruik van hard-drugs, voorlichting over de gevolgen van (hard)drugsgebruik, en intensivering van de samenwerking tussen de nationale justitie-apparaten.

85. Het vrije verkeer van personen en diensten binnen de EU maakt aanpassingen van het bestaande systeem van ziektekosten-, en reis- en ongevallenverzekeringen noodzakelijk. D66 streeft naar een helder systeem van "Europadekking", met duidelijke keuzemogelijkheden voor de verzekeringnemer.

*Het leren van één of
meer officiële talen van
de Unie dient te worden
gestimuleerd.
(Zie volgende pagina.)*

XIII. Cultuur en onderwijs: zowel eigenheid als samenwerking

Het verdrag van Maastricht legt uitdrukkelijk vast dat de Europese Unie niet zal streven naar harmonisatie van het cultuur- en onderwijsbeleid. De bedoeling is dat op deze terreinen zoveel mogelijk diversiteit blijft bestaan. Het EU-beleid zal dus gericht zijn op versterking van de culturele diversiteit in Europa, bewustwording van het gemeenschappelijk cultureel erfgoed en op het leren kennen van elkaars cultuur.

86. Het cultuurbeleid van de Unie kent twee doelstellingen; enerzijds steun voor de eigen culturele identiteit van de diverse Europese volken, anderzijds culturele samenwerking. Hiermee maakt de Unie duidelijk dat met verdergaande integratie geen culturele gelijkstelling wordt beoogd. D66 acht het wenselijk dat de culturele samenwerking tussen de EU-landen wordt versterkt, onder andere op het terrein van programma's voor de media, omdat kennis van andere culturen een bijdrage kan leveren aan het kweken van wederzijds begrip en respect.

87. De bescherming en bevordering van de eigen culturele identiteit van de Europese volken dient overigens gerelateerd te worden aan de vereisten van een toenemende integratie en een verdieping van het Europa van de Burger. Het is in dit kader belangrijk dat de Europese Unie haar werkzaamheden op het terrein van de bescherming van de Europese talen (waar-

onder naast de landstalen ook bij voorbeeld het Catalaans of het Fries) voortzet en waar nodig versterkt. Het bevorderen van het leren van één of meer officiële talen van de Unie dient op alle niveaus van binnen- en buitenschools onderwijs en opleiding te worden gestimuleerd. De lidstaten nemen hiertoe de nodige geëigende maatregelen, terwijl op het niveau van de Unie aanvullende maatregelen via bij voorkeur bestaande programma's als bijv. LINGUA worden genomen.

88. Uitbreiding van de Unie zal leiden tot een dilemma met betrekking tot het aantal werktalen van de Unie. Enerzijds dient in een democratisch Europa de burger zich in zijn eigen taal tot de autoriteiten (ook de communautaire) moeten kunnen richten en in de landstaal kennis kunnen nemen van wat communautair zal worden en is besloten: anderzijds zou een uitbreiding van het aantal werktalen leiden tot een verstikking van de communicatiekanalen binnen de Unie. Bevordering van het leren van vreemde talen dient op grond van dit dilemma extra te worden bevorderd.

89. Het vrije verkeer van personen (i.c. werknemers) binnen de Unie stelt specifieke eisen aan onder meer de vergelijkbaarheid van nationale onderwijs- en opleidingsprogramma's, de onderlinge erkenning van diploma's, de mobiliteitsbevordering en de hiervoor genoemde talenkennis. Op al deze terreinen dienen de bestaande acties te worden versterkt en waar nodig uitgebreid, zoals dit in de artikelen 126 en 127 van het nieuwe Unie-Verdrag wordt voorzien.

XIV. De financiën van de Europese Unie

De Europese begroting is, in vergelijking tot de omvang van de economieën van de EU-landen, nog beperkt van omvang. D66 ziet geen nut in het hanteren van een streefcijfer maar neemt tegenover de groei van de EU-begroting een pragmatische houding in. In Nederland moet in ieder geval een verhoging van de totale lastendruk worden voorkomen.

90. De begroting is maar een van de instrumenten van de Europese Unie om haar doelstellingen te realiseren. Ook dit instrument moet zodanig ingezet worden dat met minimale middelen een maximaal resultaat wordt behaald. Bij ieder nieuw beleid zal de Unie zich af moeten vragen of uitgaven op Europees ni

veau het meest effectieve en efficiënte instrument zijn. De ontwikkeling van de omvang van de EU-begroting zal uiteindelijk afhangen van deze afweging.

91. D66 is van mening dat de landbouwuitgaven van de Europese Unie fors omlaag kunnen en moeten. Dit schept tevens ruimte op de EU-begroting voor financiering van nieuw beleid, zoals het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid en het immigratiebeleid en uitbreiding van het milieubeleid.

92. De EU moet op een verantwoorde manier om gaan met de haar ter beschikking gestelde middelen. Bestrijding van fraude verdient daarbij bijzondere aandacht. Het ontwikkelen van een geïntensiveerd anti-fraudebeleid is daarvoor van cruciaal belang.

Nieuw beleid van de Europese Unie is onder meer het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid.

D66
DEMOCRATEN

